

Τα παιδιά της ένταξης

Τριάντα χρόνια μετά την ένταξή μας στην Ενωμένη Ευρώπη, γίναμε Ευρώπη; Ο πειρασμός είναι μεγάλος, και όχι απαραίτητα άδικος, να απαντήσει κανείς μονολεκτικά και αρνητικά.

Είναι αλήθεια πως η ένταξη της Ελλάδας λειτούργησε σε κάποιο βαθμό όπως περίπου η ανακάλυψη του χρυσού της Αμερικής για την Ισπανία του 16ου αιώνα ή του πετρελαίου για κάποιες σύγχρονες αραβικές χώρες: ως πρόσβαση, δηλαδή, σε μια εύκολη και μεγάλη δεξαμενή πόρων που τελικά λειτούργησε εντελώς αντιπαραγωγικά, διαβρώνοντας τους θεσμούς και δυναμιτίζοντας τα θεμέλια της μακροχρόνιας ανάπτυξης, ένα πρόβλημα που οι οικονομολόγοι έχουν περιγράψει με τον όρο *resource curse*. Σε μια πρώτη φάση αυτό τον ρόλο έπαιξαν τα μεγάλα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά πακέτα που σε πάρα πολλές περιπτώσεις κατευθύνθηκαν προς την κατανάλωση αντί να ενισχύσουν την ανταγωνιστική βάση της χώρας όπως ήταν ο στόχος. Πιο πρόσφατα, η ιστορικά ανεπανάληπτη δυνατότητα πρόσβασης που απέκτησε η χώρα στο φθηνό δανεισμό με την ένταξη της στην ΟΝΕ υπονόμωσε τα δημοσιονομικά θεμέλια της χώρας αντί να αποτελέσει εφελτήριο ανάπτυξης. Με τον τρόπο αυτό, εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς πως η ένταξη της Ελλάδας όχι μόνο δεν λειτούργησε θετικά, αλλά ούτε καν ουδέτερα. Αντίθετα, λειτούργησε αντιπαραγωγικά, διδάσκοντας στην κοινωνία μια σειρά από αντιαναπτυξιακές πρακτικές και διαδίδοντας την πεποίθηση πως η ευημερία δεν απαιτούσε την παραγωγή πλούτου. Πρόκειται για μια αντίληψη που χαραχτηκε βαθιά στην συνείδηση τόσο του πολιτικού προσωπικού όσο και της ευρύτερης κοινωνίας στη διάρκεια της τελευταίας τριακονταετίας.

Θα αποφύγω όμως τον πειρασμό να επεκταθώ στο θέμα των αποτυχιών μας. Άλλωστε λίγο-πολύ όλοι μας αναγνωρίζουμε τις μεγάλες υστερήσεις της χώρας μας έναντι αυτού που θα μπορούσε να περιγραφεί ως ευρωπαϊκό πρότυπο. Αντίθετα, θα υποστηρίξω πως η ευρωπαϊκή εμπειρία της χώρας μας έθεσε σε μια θετική τροχιά απ' όπου δεν είναι εύκολο να βγούμε. Αυτό το έκανε με τρεις τουλάχιστον τρόπους, δύο προφανείς και έναν λιγότερο.

Ο πρώτος αφορά την λειτουργία των θεσμών. Παρά τα προβλήματα της, η μεταπολιτευτική δημοκρατία αποτελεί την πιο μακρόχρονη σταθερή πολιτική περίοδο στην ιστορία της χώρας, πράγμα που συχνά ξεχνάμε. Αυτό το επίτευγμα οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στον σταθεροποιητικό ρόλο της ευρωπαϊκής ένταξης. Άλλωστε, πολιτική και όχι οικονομική ήταν η λογική που ώθησε τον Κωνσταντίνο Καραμανλή να επιδιώξει την ένταξη της χώρας στην τότε ΕΟΚ.

Ο δεύτερος είναι η πρωτοφανής ανανέωση των υποδομών της χώρας. Ως προς αυτό, η σημερινή Ελλάδα έχει μικρή μόνο σχέση με το παρελθόν. Ακόμη δεν μπορώ να ξεχάσω την εντελώς τριτοκοσμική εμπειρία που αποτελούσε η άφιξη στο αεροδρόμιο του Ελληνικού την δεκαετία του '90. Το αποτέλεσμα αυτό, που αποτελεί μια μεγάλη κατάκτηση, δεν θα είχε επιτευχθεί εκτός Ευρωπαϊκής

Ένωσης. Δεδομένης, μάλιστα, της σχέσης υποδομών και ανάπτυξης, το στοιχείο αυτό αποκτά κομβική σημασία.

Ο τρίτος τρόπος είναι ίσως και ο λιγότερος προφανής. Η ευρωπαϊκή πορεία ενίσχυσε μια κοινωνική ομάδα που στο παρελθόν υπήρξε εντελώς περιθωριακή στην Ελλάδα, σε τέτοιο βαθμό ώστε χαρακτηρίστηκε (πολύ εύστοχα, από τον Νίκο Δήμου) ως «χαμένη τάξη». Πρόκειται για το κομμάτι εκείνο της αστικής τάξης που είναι κατεξοχήν δημιουργικό και εξωστρεφές. Την αποτελούν άνθρωποι νεότεροι, εργασιακά τοποθετημένοι κυρίως στον ιδιωτικό τομέα. Διαποτισμένοι από το ήθος του επαγγελματισμού, απεχθάνονται τον ερασιτεχνισμό, την προχειρότητα και την αρπαχτή που αποτελούν τον κορμό της ελληνικής πραγματικότητας και δημιουργούν παρά και πέρα από την πραγματικότητα αυτή. Διαθέτουν μόρφωση πάνω από τον μέσο όρο, συνήθως με σπουδές ή εργασιακή εμπειρία στο εξωτερικό. Η πρωτοφανής αυτή έκθεση ενός σημαντικού αριθμητικά κομματιού της κοινωνίας σε μια διαφορετική πραγματικότητα, όχι από την συμπλεγματική θέση του φτωχού μετανάστη όπως γινόταν στο παρελθόν, αλλά από εκείνη του μορφωμένου και επιτυχημένου οικονομικά ανθρώπου που συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία που ζει και αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ισότιμο πολίτη της, υπήρξε, πιστεύω, καταλυτική και δημιούργησε μια νέα πολιτική και κοινωνική συνείδηση που στηρίζεται στην εξίσωση της πολιτικής και κοινωνικής ομαλότητας με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Ποτέ άλλοτε στο παρελθόν, το ζητούμενο μιας «κανονικής» Ελλάδας δεν είχε ταυτιστεί τόσο με το ευρωπαϊκό πρότυπο. Και για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας, η ταύτιση αυτή δεν φύτρωσε στο μυαλό ελάχιστων διανοούμενων (όπως γινόταν στο παρελθόν), αλλά μέσα από την βιωμένη εμπειρία εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων.

Παρότι μειοψηφική, η ομάδα αυτή δεν ήταν ποτέ μεγαλύτερη και είναι σίγουρο πως θα αποτελέσει σημαντικό παίκτη στην παρούσα και μελλοντική πολιτική συγκυρία. Τοποθετημένη στον χώρο του ευρύτερου πολιτικού κέντρου, μετριοπαθής, υποστηρίκτρια της αξιοκρατίας και της ελεύθερης αγοράς, παραμένει κοινωνικά αθόρυβη και πολιτικά ορφανή. Χωρίς να αναγνωρίζει τον εαυτό της στον κυρίαρχο λόγο των κομμάτων και των ΜΜΕ, πίστεψε στο παρελθόν τις υποσχέσεις του Κώστα Σημίτη και του Κώστα Καραμανλή και είδε τις ελπίδες της να διαψεύδονται με τον πιο οικτρό τρόπο. Καθώς είναι διατεθειμένη να αγωνιστεί για να μην βιώσει το τέλος της ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας, που αποτελεί μονόδρομο ανάπτυξης και προκοπής, αποτελεί την πιο στέρεα και δυναμική κοινωνική βάση του μεταρρυθμιστικού προγράμματος και επομένως το σημαντικότερο έρεισμα του στις πολιτικές συγκρούσεις που σίγουρα έρχονται. Γι' αυτό ακριβώς έχει στοχοποιηθεί από τους οπαδούς της χρεοκοπίας και τους χούλιγκαν του χάους. Οι τρεις δολοφονημένοι της Μαρφίν, χαρακτηριστικά παραδείγματα ανθρώπων της τάξης αυτής, αποτελούν το πιο ακραίο αλλά και το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Σήμερα, τα «παιδιά της ένταξης» αποτελούν τη σημαντικότερη παρακαταθήκη της ευρωπαϊκής μας πορείας. Οι πολιτικοί εκείνοι που θα έχουν την πολιτική διαύγεια και την πνευματική ικανότητα να εκπροσωπήσουν αυτόν τον κόσμο και να ενστερνιστούν τα αιτήματά του με πειστικότητα, θα κερδίσουν οι ίδιοι αλλά και

θα συμβάλλουν στο να μείνουν ενεργές οι υπογραφές που μπήκαν στο Ζάππειο εκείνον τον Μάιο του 1979.

[** 11 Μαΐου 2011]